

O‘ZBEKISTONNING AFG‘ONISTONGA NISBATAN PRAGMATIK SIYOSATI

Sobirjonova Saida Sarvar qizi

O‘zbekiston davlat jahon tillari universiteti

Xalqaro Jurnalistika fakulteti

Xalqaro munosabatlar yo‘nalishi 2-bosqich talabasi talabasi

+998 94 944 89 83, sobirjonovasaida73@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada O‘zbekistonning Afg‘onistonga nisbatan olib borayotgan zamonaviy tashqi siyosati, uning strategik asoslari hamda mintaqaviy ahamiyati tahlil qilinadi. Xususan, Afg‘oniston bilan hamkorlikning transport, energetika, iqtisodiy integratsiya va gumanitar yo‘nalishlardagi o‘rni yoritiladi. Shuningdek, O‘zbekistonning muloqot va hamkorlikka asoslangan pragmatik yondashuvi mintaqaviy barqarorlikni ta‘minlash vositasi sifatida baholanadi. Muallif fikriga ko‘ra, Afg‘onistonni mintaqaviy jarayonlardan chetlashtirish uzoq muddatli barqarorlikka xizmat qilmaydi, biroq iqtisodiy hamkorlik xavfsizlik masalalaridan ustun qo‘yilmasligi lozim. Maqolada mintaqaviy integratsiya va xavfsizlik o‘rtasidagi muvozanatni saqlash zarurligi asoslab berilgan.

Kalitso‘zlar: O‘zbekiston, Afg‘oniston, tashqi siyosat, mintaqaviy integratsiya, xavfsizlik, transport yo‘laklari, iqtisodiy hamkorlik, pragmatik diplomatiya.

Аннотация: В данной статье анализируется современная внешняя политика Узбекистана в отношении Афганистана, её стратегические основы и региональное значение. Особое внимание уделяется роли сотрудничества с Афганистаном в сферах транспортной связанности, энергетики, экономической интеграции и гуманитарного взаимодействия. Также

рассматривается прагматичный подход Узбекистана, основанный на диалоге и сотрудничестве, как инструмент обеспечения региональной стабильности. По мнению автора, исключение Афганистана из региональных процессов не способствует долгосрочной стабильности, однако экономическое сотрудничество не должно ставиться выше вопросов безопасности. В статье обосновывается необходимость сохранения баланса между региональной интеграцией и обеспечением безопасности.

Ключевые слова: Узбекистан, Афганистан, внешняя политика, региональная интеграция, безопасность, транспортные коридоры, экономическое сотрудничество, прагматическая дипломатия.

So‘nggi yillarda xalqaro munosabatlar tizimida yuz berayotgan geosiyosiy va iqtisodiy o‘zgarishlar Markaziy Osiyoning strategik ahamiyatini sezilarli darajada oshirdi. Global transport yo‘nalishlaridagi uzilishlar, logistika xarajatlarining ortishi hamda yangi iqtisodiy markazlarning shakllanishi mintaqaning xalqaro savdo va aloqalardagi o‘rnini qayta ko‘rib chiqishga sabab bo‘lmoqda. Mazkur jarayonda Afg‘oniston alohida geosiyosiy va geoiqtisodiy ahamiyatga ega hudud sifatida namoyon bo‘lmoqda. Geografik joylashuvi sababli ushbu davlat Markaziy va Janubiy Osiyo o‘rtasida tabiiy bog‘lovchi bo‘g‘in vazifasini bajarishi mumkin. Shu bilan birga, uzoq yillar davom etgan siyosiy beqarorlik, qurolli mojarolar, iqtisodiy inqiroz va ijtimoiy muammolar Afg‘onistonning mintaqaviy integratsiyadagi rolini murakkablashtirib kelmoqda. 2021-yildan keyingi siyosiy o‘zgarishlardan so‘ng ko‘plab davlatlar Afg‘oniston bilan aloqalarni cheklash yoki qayta ko‘rib chiqish yo‘lini tanladi. O‘zbekiston esa ushbu masalada nisbatan pragmatik va uzoq muddatli yondashuvni ilgari surdi. Mamlakat Afg‘oniston bilan muloqotni saqlab qolish, iqtisodiy va gumanitar hamkorlikni davom ettirish hamda uni mintaqaviy jarayonlarga bosqichma-bosqich jalb etish tarafdori sifatida namoyon bo‘ldi.[1].

Mening fikrimcha, O‘zbekistonning bu yondashuvi geografik yaqinlik, mintaqaviy o‘zaro bog‘liqlik va uzoq muddatli xavfsizlik manfaatlari bilan izohlanadi. Chunki Afg‘onistondagi vaziyatni e‘tibordan chetda qoldirish yoki uni to‘liq izolyatsiya qilish mintaqadagi umumiy barqarorlikka salbiy ta‘sir ko‘rsatishi mumkin. Biroq hamkorlikning muvaffaqiyati faqat iqtisodiy manfaatlar bilan belgilanmasligi kerak. Mintaqaviy integratsiya jarayonlarida xavfsizlik, ijtimoiy barqarorlik va o‘zaro ishonch asosiy omillar bo‘lib qolishi lozim

O‘zbekistonning Afg‘oniston siyosatida pragmatik yondashuvi
Afg‘onistondagi 2021-yildan keyingi siyosiy o‘zgarishlar mintaqaviy davlatlar uchun yangi real vaziyatni yuzaga keltirdi. Bu jarayonda ayrim davlatlar ehtiyotkorlik yoki cheklangan aloqalar yo‘lini tanladi, boshqalar esa to‘liq izolyatsiyaga yaqinlashdi. O‘zbekiston esa bundan farqli ravishda, amaliy va ehtiyotkor hamkorlik modelini saqlab qoldi.

Ushbu yondashuvning asosida siyosiy romantizm emas, balki real geosiyosiy sharoit turadi. Afg‘oniston O‘zbekiston uchun shunchaki tashqi davlat emas, balki mintaqaviy xavfsizlik tizimining ajralmas qismi hisoblanadi. Mening shaxsiy tahlilimga ko‘ra, O‘zbekistonning asosiy qarashi shundan iboratki, qo‘shni hududdagi beqarorlikni inkor etish emas, balki uni boshqariladigan darajaga olib chiqish muhimroqdir.[2].

Afg‘onistonning mintaqaviy geostrategik roli
Afg‘onistonning geostrategik ahamiyati uning ichki siyosiy jarayonlaridan ancha kengroq bo‘lib, u butun Markaziy va Janubiy Osiyo mintaqaviy tizimining muhim bo‘g‘ini hisoblanadi. Mamlakatning geografik joylashuvi uni tabiiy tranzit hududga aylantiradi: u bir tomondan Markaziy Osiyoga, ikkinchi tomondan esa Janubiy Osiyo va Yaqin Sharq iqtisodiy makonlariga chiqish imkonini beradi. Tarixan qaralganda, Afg‘oniston Buyuk Ipak yo‘lining muhim yo‘nalishlaridan biri bo‘lgan. Bu holat uning faqat siyosiy emas, balki savdo, madaniyat va iqtisodiy

almashinuvlar markazi sifatidagi rolini ham ko'rsatadi. Zamonaviy davrda global transport va logistika tizimlarining qayta shakllanishi ushbu tarixiy funksiyani yangi shaklda tiklash imkonini bermoqda.[3].

So'nggi yillarda xalqaro savdo yo'nalishlaridagi o'zgarishlar, an'anaviy dengiz yo'llariga bog'liqlikning qayta baholanishi hamda quruqlik transport koridorlarining ahamiyati ortishi Afg'onistonni yana strategik kun tartibiga olib chiqdi. Ayniqsa, Yevropa va Osiyo o'rtasidagi alternativ transport yo'laklarini diversifikatsiya qilish zarurati Afg'oniston orqali o'tuvchi yo'nalishlarga qiziqishni kuchaytirdi.

Shu nuqtayi nazardan, O'zbekiston Afg'onistonni faqat xavfsizlik muammosi sifatida emas, balki mintaqaviy integratsiya uchun potentsial "bog'lovchi halqa" sifatida ko'radi. Bu yondashuvda asosiy g'oya shundan iboratki, Afg'oniston izolyatsiyada qolsa, u mintaqaviy beqarorlik manbai bo'lib qolishi mumkin; aksincha, integratsiya jarayonlariga jalb etilsa, u iqtisodiy hamkorlikning muhim tranzit markaziga aylanishi ehtimoli ortadi.

Biroq Afg'onistonning geostrategik imkoniyatlari bilan bir qatorda, uning zaif tomonlari ham mavjud. Uzoq davom etgan konfliktlar natijasida infratuzilma zaiflashgan, institutsional boshqaruv tizimi to'liq shakllanmagan va iqtisodiyot tashqi yordamga yuqori darajada bog'liq bo'lib qolgan. Ushbu omillar uni mintaqaviy loyihalar uchun ham imkoniyat, ham risk manbaiga aylantiradi. Aynan shu ikki tomonlama holat Afg'onistonni "murakkab geostrategik tugun" sifatida tavsiflaydi. Bir tomondan u tranzit va integratsiya uchun katta imkoniyatlar yaratadi, ikkinchi tomondan esa siyosiy va xavfsizlik beqarorligi sababli ehtiyotkor yondashuvni talab qiladi.[4].

Shu sababli O'zbekistonning yondashuvi Afg'onistonni mintaqaviy tizimdan chetlashtirish emas, balki uni bosqichma-bosqich integratsiya qilish orqali xavflarni kamaytirishga qaratilgan pragmatik strategiya sifatida talqin qilinadi.

Iqtisodiy loyihalar va ularning ikki tomonlama ta'siri

Afg'oniston orqali o'tuvchi yoki u bilan bog'liq iqtisodiy va infratuzilmaviy loyihalar so'nggi yillarda Markaziy Osiyoning strategik rivojlanish kun tartibida muhim o'rin egallamoqda. Ayniqsa, transport va energetika yo'laklari nafaqat iqtisodiy o'sish, balki mintaqaviy integratsiyaning asosiy vositasi sifatida ko'rilmogda.

O'zbekiston tashabbusi bilan ilgari surilayotgan transafg'on transport yo'nalishlari, jumladan temir yo'l loyihalari, Markaziy Osiyoni Janubiy Osiyo portlari bilan bog'lashga xizmat qiladi. Bu jarayon mintaqaning dengizga chiqish imkoniyati cheklangan davlatlari uchun strategik ahamiyatga ega bo'lib, tashqi savdo geografiyasini sezilarli darajada kengaytirishi mumkin. Iqtisodiy nuqtayi nazardan bunday loyihalar bir nechta muhim natijalarni keltirib chiqaradi:

eksport va import yo'nalishlarining diversifikatsiyasi,
logistika xarajatlarining kamayishi,
tranzit daromadlarining oshishi,
yangi investitsion muhit shakllanishi,
hududlararo iqtisodiy bog'liqlikning kuchayishi.[5].

Biroq iqtisodiy integratsiya har doim ham faqat ijobiy natijalar bilan cheklanmaydi. Afg'onistonning hozirgi ichki siyosiy va xavfsizlik holati ushbu loyihalarning barqarorligini ta'minlashda jiddiy omil bo'lib qolmogda. Infratuzilma loyihalari uzoq muddatli va katta kapital talab qiladigan bo'lgani sababli, ular siyosiy beqarorlik va xavfsizlik risklariga juda sezgir hisoblanadi. Shu jihatdan qaraganda, transafg'on iqtisodiy yo'laklari ikki tomonlama ta'sirga ega: ular bir tomondan mintaqaviy rivojlanish uchun katta imkoniyatlar yaratadi, ikkinchi tomondan esa xavfsizlik muammolari kuchli bo'lgan sharoitda strategik xavf omiliga aylanishi mumkin. Eng muhim masala iqtisodiy loyihalarni

tezlashtirish emas, balki ularni barqarorlik kafolatlari bilan uyg'unlashtirishdir. Aks holda, katta miqyosdagi investitsiyalar kutilgan natijani bermasligi yoki siyosiy inqirozlar tufayli to'xtab qolishi mumkin.

Xavfsizlik omili — mintaqaviy siyosatning asosiy mezoni

Afg'oniston bilan bog'liq har qanday mintaqaviy loyiha yoki hamkorlik tashabbusi avvalo xavfsizlik omili bilan baholanadi. Chunki iqtisodiy integratsiya qanchalik muhim bo'lmasin, u beqaror xavfsizlik sharoitida barqaror natija bera olmaydi.

Afg'onistondagi uzoq yillik beqarorlik ekstremizm, noqonuniy iqtisodiyot va chegaraviy tahdidlar kabi muammolarni yuzaga keltirgan. Bu holat nafaqat Afg'oniston ichki tizimiga, balki butun Markaziy Osiyo xavfsizligiga ham ta'sir ko'rsatadi. Shu sababli O'zbekiston siyosatida xavfsizlik asosiy yo'naltiruvchi mezon sifatida qaraladi. Barcha iqtisodiy va transport loyihalari aynan xavfsizlik sharoitlari bilan uyg'un holda amalga oshiriladi.

O'zbekiston yondashuvi "xavfni inkor etish emas, balki uni boshqarish" tamoyiliga asoslangan. Bu pragmatik siyosat bo'lib, hamkorlikni inkor qilmasdan, xavfsizlikni ham ustuvor saqlashga xizmat qiladi.[6]. Umuman olganda, xavfsizlik va iqtisodiy manfaatlar o'rtasidagi muvozanat mintaqaviy barqarorlikning asosiy sharti hisoblanadi.

Gumanitar hamkorlik va ijtimoiy barqarorlik

Afg'oniston bilan munosabatlarda iqtisodiy va siyosiy yo'nalishlar bilan bir qatorda gumanitar hamkorlik ham muhim o'rin egallaydi. Uzoq davom etgan beqarorlik natijasida mamlakatda ta'lim, sog'liqni saqlash va ijtimoiy infratuzilma sezilarli darajada zaiflashgan.

Shu sababli O‘zbekiston tomonidan amalga oshirilayotgan gumanitar va ta’limiy tashabbuslar faqat yordam sifatida emas, balki uzoq muddatli barqarorlikka hissa qo‘shuvchi omil sifatida baholanadi.

Inson kapitalini rivojlantirish mintaqaviy tinchlikning eng muhim asoslaridan biridir. Chunki iqtisodiy va siyosiy barqarorlik birinchi navbatda jamiyatning bilim darajasi va ijtimoiy imkoniyatlariga bog‘liq.[7].

Shu nuqtayi nazardan, ta’lim va kasbiy tayyorlov dasturlari Afg‘onistonni mintaqaviy jarayonlarga integratsiya qilishda muhim rol o‘ynaydi.

Xulosa

Umumiy tahlil shuni ko‘rsatadiki, O‘zbekistonning Afg‘onistonga nisbatan olib borayotgan siyosati pragmatik, muvozanatli va uzoq muddatli strategiyaga asoslangan. Ushbu yondashuv bir tomondan muloqot va hamkorlikni rivojlantirishga, ikkinchi tomondan esa xavfsizlik va mintaqaviy barqarorlikni saqlashga qaratilgan.

Afg‘onistonni izolyatsiya qilish o‘rniga uni mintaqaviy jarayonlarga jalb etish g‘oyasi O‘zbekiston siyosatining asosiy yo‘nalishlaridan biridir. Biroq bu jarayonda iqtisodiy manfaatlar xavfsizlik masalalaridan ustun qo‘yilmasligi lozim. Eng to‘g‘ri yondashuv — bu muvozanatli siyosatdir: ya’ni hamkorlikni rivojlantirish, lekin xavfsizlikni doimo ustuvor saqlash. Faqat shu holatda Afg‘oniston mintaqaviy barqarorlik va integratsiya jarayonlarining ijobiy ishtirokchisiga aylanishi mumkin.

Shu ma’noda, O‘zbekistonning yondashuvi Markaziy Osiyoda pragmatik diplomatiyaning muhim namunasidir

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. United Nations Assistance Mission in Afghanistan (UNAMA). Afghanistan: Humanitarian Needs Overview. 2025.
2. United Nations Development Programme (UNDP). Regional Cooperation and Connectivity in Central Asia Reports. 2024–2025.
3. Government of Uzbekistan. Official Statements on Afghanistan and Regional Connectivity Initiatives. Tashkent, 2023–2025.
4. Asian Development Bank (ADB). Central Asia Regional Economic Cooperation (CAREC) Program Reports. 2023–2025.
5. World Bank. Afghanistan Development Update and Regional Economic Outlook. 2024.
6. Shavkat Mirziyoyev. Speeches at Regional and International Forums on Central Asia Cooperation. 2024–2025.
7. Scholarly articles on geopolitics of Central Asia and Afghanistan from journals of international relations (various authors, 2022–2025).